

Изх. № 420/05.11.2013 г.

До
г-на Мил Манолова

СТАНОВИЩЕ

на Асоциация „Прозрачност без граници“

относно проекта на Изборен кодекс, одобрен на 17 октомври 2013 година

от Временната комисия за изработване на проект на нов Изборен кодекс

НАРОДНО СЪБРАНИЕ НА РБ

Кл. ВХ № ПГ-306-01-114
ПОЛУЧЕНО НА 5.11.2013

Асоциация „Прозрачност без граници“ е една от неправителствените организации, които разполагат с дългогодишен опит и експертиза при извършването на мониторинг на различни аспекти на изборния процес в страната. С настоящото становище се стремим да предоставим своя принос в създаването на правила, които да съдействат в максимална степен за пълноценното реализиране на основните политически права на гражданите и за провеждането на прозрачни, честни и демократични избори в страната.

Основен фокус на нашето внимание са онези компоненти от изборния процес, които са свързани с прилагането на водещите международни стандарти за провеждане на свободни, честни и демократични избори, както и на стандартите за прозрачност и контрол върху финансирането на предизборните кампании, които са инструменти за превенция на политическата корупция.

Във връзка с обсъждания проект на Изборен кодекс считаме, че предложеният законопроект съдържа правила, които могат да бъдат оценени в три основни категории: предложения, които дават адекватен отговор на основни проблеми в изборния процес; предложения, които не съдействат за преодоляване на съществуващи дефицити в изборния процес; и предложения, които могат да дадат допълнително негативно въздействие върху изборния процес.

1) Конституиране, състав и правомощия на ЦИК

Законопроектът предвижда нови правила за публичност при избора на членовете на Централната избирателна комисия. Предложеният подход за номиниране и публично изслушване във връзка с избирането на членове на ЦИК е принципно правилен и основан на изискванията за публичност при избора на висши длъжностни лица. За да бъде постигнат търсеният резултат, обаче, е необходимо той да бъде последователно реализиран и в практическото приложение при избора на нов състав на ЦИК.

Положителна оценка следва да бъде дадена на предложението за създаване на обучително звено към ЦИК, което организира и провежда обучението на избирателните комисии. То е в съзвучие с настояването на Асоциация „Прозрачност без граници“ за предприемане на мерки, които да доведат до повишаване на административния капацитет на всички нива на изборната администрация. Необходимо е предложението да бъде последвано от осигуряването на достатъчен брой експерти, с

нужната квалификация и опит, които да гарантират адекватното реализиране на търсения резултат.

Намираме за удачно решението, според което *разходите по подготовка и провеждане на избори се одобряват от Министерския съвет въз основа на план-сметка, предложена от ЦИК*. ЦИК е и институцията, която носи основна отговорност във връзка с подготовката и провеждането на изборите, и същевременно разполага с най-адекватна информация относно размера на необходимото финансиране за ефективна подготовка и провеждане на избори.

Предвидената възможност за прекратяване на мандата на членове на ЦИК при отсъствие по „*неуважителни причини в три поредни или в общо пет заседания през годината*” може да бъде използвана както като инструмент за превенция на порочни практики (констатирани в досегашната работа на ЦИК), така и като средство за компрометиране на принципното положение за 5-годишен мандатност.

В разпоредбите относно квалификацията на членовете на ЦИК са предвидени *изисквания за „образование по право, информатика и информационни технологии”*. С оглед необходимостта от вземане на решения с висока степен на компетентност от сферата на социологията, статистическите методи на анализ и т.н., би било по-удачно да се предвиди разширяване на определението, като то включва и специалисти от сферата на социалните и политическите науки.

2) Условия за регистриране на участниците

Определянето на условията за регистриране на участници в изборите следва да бъде в съзвучие с Насоките за регулиране дейността на политическите партии, изработени от Венецианската комисия към Съвета на Европа и Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа¹. Съгласно принципите в този документ регистрирането на участници следва да се основава на условия, които не възпрепятстват участието в изборите: размерът на депозита не трябва да служи като финансова бариера за участие; сроковете за събиране на подписи трябва да са разумни и да не създават препятствия; броят на подписите трябва да се определя от разумни граници, които държат сметка за баланса между политическия плюрализъм, гарантирането на равни възможности за участие в изборите и крайния ефект върху системата на политическо представителство.

В представения законопроект е предвидено *намаляване броя на лицата, подкрепили регистрацията на участник в изборите* (2500 избиратели за партия, 5000 за коалиция и за независим кандидат – най-малко 1%, но не повече от 1000 избиратели от съответния район) и *намаляване/премахване на депозита за участие* (2500 лв. за партия, 5000 лв. за коалиция и 0 или 100 лв. за инициативен комитет).

Формулираните предложения представляват значително облекчение за участниците в изборите и не създават допълнителни бариери пред участието в изборния процес. Наред с това, те следва да се бъдат разгледани в рамките на по-задълбочена дискусия и оценка относно позитивните и негативните въздействия върху системата на политическо представителство и върху реализирането на принципа на

¹ Venice Commission and OSCE/ODIHR. Guidelines on Political Party Regulation. OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights and Venice Commission, Warsaw/Strasbourg, 2011.

политическия плурализъм – от една страна могат да създадат условия за участие на по-широк кръг участници в изборите, но от друга страна това би могло да доведе до разпръскване на избирателна подкрепа и в крайна сметка – до увеличаване процента на избиратели, които са представени в парламента.

Същевременно, следва да се отбележи, че проектът запазва ограничението един избирател да може да подкрепя само една подписка. Това положение на съответства на цитираните Насоки за регулиране дейността на политическите партии, изработени от Венецианската комисия към Съвета на Европа и Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа, според които не би следвало да съществува подобно ограничение.

Чл. 136 от проекта на Изборен кодекс регламентира възможност за извършване на *справка в списъка на лицата, подкрепили регистрацията на партия, коалиция или независим кандидат*. В тази връзка следва да бъде дадена положителна оценка на възможността всеки *гражданин да направи справка* дали неговото име фигурира в списък на лица, подкрепящи регистрацията на кандидат в изборния процес. Данните от наблюдението на изборите от 2011 и 2013 година показаха, че съществува проблем със защитата на личните данни на граждани, които са включени в подобни подписки. Регламентирането на възможност за индивидуална проверка ще съдейства за ограничаването на злоупотреби с данните на избиратели.

Наблюдението на изборите през 2013 година показва наличието на дефицит в ИК, според който не можеше да бъде върнат депозита за участие на партия, коалиция или инициативен комитет, които са се оттеглили от предизборното състезание и съответно – чиято регистрация им е заличена. Чл. 137, чл. 145 и чл. 155 от проекта отстраняват съществуваща празнота в ИК, като въвеждат *правило за връщане депозит за регистрация* на партии, коалиции и независими кандидати, които са заличени от участие в изборите.

3) Съставяне на избирателните списъци

Един от най-съществените дефицити в изборния процес през последните 24 години е *съставянето на избирателни списъци с актуални и точни данни на избирателите*. Вниманието върху този проблем се обосновава не само от факта, че списъците служат като основа за изчисляване на основни резултати от изборния процес, но и поради възможностите за злоупотреби с избирателни права на гражданите и, за компрометиране на легитимно избраните институции. Поради тази причина Асоциация „Прозрачност без граници“ предложи през 2012 година създаването на регистър на избирателите, който се поддържа от постоянно работеща ЦИК, осигурява възможност за корекции въз основа на данни, подадени от избирателя, и осигурява прозрачност на информацията относно общия брой на избирателите по населени места, райони и т.н. Запазването на подхода за съставяне на избирателни списъци по постоянен адрес не дава адекватно решение на натрупаните дефицити.

В чл. 24, ал. 2 на проекта на Изборен кодекс е предвидено запазване на съществуващия ред за съставяне на избирателните списъци по постоянен адрес, а в § 10 е предвиден ред за бъдещо изчистване на списъците, което следва да се състои след първите избори, проведени по реда на новия закон. Предвиденият ред не създава

гаранции за провеждането на предстоящите европейски избори въз основа на списъци, които изключват некоректни данни, „фантоми“ и „мъртви души“. За изчистването на избирателните списъци е необходим решителен подход, който не се основава на пилотни проекти и бъдещи планове за промени. В тази връзка предлагаме *създаване на регистър на избирателите по настоящ адрес*, който отразява актуални регистрирани данни и реалната картина на движението на гражданите в страната и извън нея, и им позволява да упражнят ефективно своето избирателно право. Като институция, която е натоварена с основната отговорност при подготовката и провеждането на изборите, ЦИК следва да има и основната отговорност при създаването и поддържането на регистър на избирателите. В тази връзка следва да бъде предвиден механизъм за служебно предоставяне на ЦИК на данни от информационните масиви на ГД „ГРАО“, МВР и НОИ. Данните за съставянето и поддържането на избирателен регистър следва да се основават на данни от информационните масиви на ГД „ГРАО“, МВР и НОИ. Необходимо е да се отбележи, че НОИ разполага с актуални деклариращи данни на лицата, живеещи в чужбина, които са освободени от внасянето на здравни осигуровки – този масив от информация е надежден източник на информация при съставянето на избирателния регистър. Важна функция на ЦИК е осигуряването на *публичен достъп и провеждането на информационна кампания* за проверка на данните в създадения регистър. Процесът по създаване на регистър на избирателите по настоящ адрес завършва с *еднократно верифициране на данните*, което всеки избирател следва да извърши самостоятелно – след проверка на отпечатаните/ публикуваните данни в интернет, всеки избирател следва да потвърди/коригира записа в избирателния регистър.

4) Медийно отразяване на предизборната кампания на участниците

Осигуряването на *условия за справедлив и равен достъп до медиите* е един от най-важните стандарти за финансирането на предизборните кампании на Съвета на Европа и ОССЕ. Следва да се отбележи, че една от насоките, в които предложеният проект за ИК отбелязва значим напредък, е свързана с условията за медийно отразяване на предизборната кампания (глава дванадесета от ИК).

В тази връзка следва да се отбележи правилото за предоставяне на *медийни пакети за регистрираните участници*, които са на стойност 40 000 лв. (чл. 178). Принципът за държавно субсидиране на предизборните кампании не е нов в нашето законодателство – той съществува в първия Закон за политическите партии (обн. ДВ, от 10.04.1990 г., отм. 28.03.2001 г.), но тогавашните разпоредби не дават яснота относно размера и другите условия на предоставяне на държавна подкрепа за предизборните кампании. Въвеждането на медийни пакети за всички регистрирани участници следва да бъде оценено като стъпка към реализиране на условия за равен достъп до медиите при отразяване на предизборната кампания.

В проекта на ИК са предвидени *възможности за безплатно отразяване на предизборната кампания в обществените радио и телевизия* (чл. 193, чл. 195 относно БТН и БНР, чл. 196 относно техните регионални центрове) – създадени са възможности за безплатно излъчване на предизборни клипове и обръщения във връзка с откриване и закриване на кампаниите, както и на диспути с продължителност „не по-малко от 240 минути“, като „времето на участниците се разпределя поравно“. Също така, е създадена правна *възможност за безплатни форми за отразяване на кампанията* (наред с платените) в търговските електронни медии (чл. 198, ал. 1).

В чл. 179 на проекта на ИК е предвидено и задължение за уведомяване за платените форми за предизборна агитация.

Формулираните разпоредба в глава дванадесета на проекта на ИК могат да бъдат оценени като важна стъпка към реализирането на принципа за предоставяне на *справедлив и равен достъп до медиите*. Те са в синхрон със стандартите на Съвета на Европа и на ОССЕ. Разпоредбите съответстват и на предложения, за които Асоциация „Прозрачност без граници“ многократно се е застъпвала през изминалите години.

5) Финансиране на предизборната кампания

Глава 11 от проекта на Изборен кодекс определя основните правила за финансиране на предизборните кампании". Тя запазва основните правила за отчетност и контрол над финансирането на предизборните кампании, установени в действащия Изборен кодекс.

Във връзка с изискванията за *деклариране на банкова сметка за финансиране на кампанията* (чл. 163) е променен е редът за представяне на данните от банковата сметка, обслужваща кампанията, като участниците предоставят информацията за банковата сметка на ЦИК, съответно РИК, а те по служебен път ги предоставят на Сметната палата. Така разписаният ред премахва ненужното изискване за деклариране на една и съща информация пред две различни институции.

Следва да се обърне внимание на една от малкото промени в тази част на кодекса – текстът на чл. 172, ал. 6 определя че „Когато декларираните приходи и извършените разходи във връзка с предизборната кампания са над 1000 лв., Сметната палата извършва проверка за съответствие“. Досега съществуващият текст на чл. 159, ал. 5 от ИК определя, че „Сметната палата проверява за съответствие декларираните приходи и реално извършените разходи във връзка с предизборната кампания.“ Новата формулировка поставя въпроса дали не е стеснен обхватът на контрол над средствата, които попадат под посочената граница или се запазва принципът за всеобщ контрол над финансирането на кампаниите.

Във връзка с цялостната оценка на *ефективността на контрола върху финансирането на предизборни кампании* в България, следва да се отбележи, че проектът на ИК не дава отговор на един от този проблем. Запазен е принципът за осъществяване на *контрол по документи* от страна на Сметната палата. По оценки и на експерти, и на представители на Сметната палата това задава определени ограничения пред реализирането на стандартите на пълноценен контрол и проверка на съответствието между декларираните приходи и извършени разходи, установени въз основа на мониторинг от страна на контролната институция.

В тази връзка следва да се обсъди и възможността за разширяване на подхода за контрол върху финансирането на предизборните кампании. Съгласно действащото законодателство Сметната палата извършва контрол по документа върху финансирането на предизборните кампании. Въпреки усилията, които институцията полага, следва да се отчете, че този подход не позволява пълноценното реализиране на международните стандарти за контрол над финансирането на политическата дейност. Ето защо е необходимо да бъде включен и мониторинг на предизборните дейности на участниците, който да служи на Сметната палата за извършване на пълноценен одит на

финансирането на предизборните кампании. Подобни добри практики съществуват в редица европейски държави, където звена за мониторинг съществуват като част от одитните институции, от избирателните комисии или от медийни регулатори. Въвеждането на този подход би съдействало за повишаване на прозрачността, отчетността и контрола при финансирането на предизборните кампании.

6) Въвеждане на преференциално гласуване, със задължителен характер и нисък праг на преференция (до 5%)

Въвеждането на преференция при гласуването с пропорционални листи е един от инструментите за въвеждане на мажоритарен елемент в изборния процес. Това изискване би съдействало за стабилизиране на връзката между избиратели и политици, за повишаване на доверието в избраните представители, както и за насърчаване на активната роля на избирателите при определянето на техните политически представители. Асоциация „Прозрачност без граници“ още веднъж заявява позицията си, че за да бъде постигнат резултат от въвеждането на преференциално гласуване, то следва да има задължителен характер и да се основава на нисък праг за преференция – до 5%.

7) Въвеждане на машинно гласуване и електронни бюлетини

Проектът на Изборен кодекс предвижда *поетапно въвеждане на машинно гласуване, паралелно с гласуването с хартиени бюлетини* – предложеният вариант за гласуване предвижда възможност за гласуване с устройство за гласуване с екран, на който се показва бюлетина, идентична с хартиената бюлетина; идентифицирането се извършва след въвеждане на ЕГН или магнитна карта; след извършване на гласуването гласът на избирателя се съхранява в електронна избирателна кутия, той получава контролна разписка, която пуска в специална кутия за машинно гласуване, а избирателната комисия отбелязва в списъка, че е извършено машинно гласуване. Параграф 11 от проекта на ИК определя правила за провеждане на машинно гласуване, паралелно с конвенционалното гласуване с хартиени бюлетини, *в административните центрове на всички области градове* (в които по официални данни живеят 3,750 млн. жители, равняващи се на 51,48% от всички жители на страната).

Практиката в развити държави (сред които Германия, Холандия, Ирландия, САЩ) показва, че машинното гласуване *не предоставя достатъчно гаранции за опазване тайната на вота, надеждна защита от външно въздействие и манипулации върху техническите устройства, изтичане на информация от устройствата докато не е приключил изборният процес*. Поради тези причини в три от посочените държави то е отменено, в четвъртата тече процес на връщане към гласуването с хартиени бюлетини.

В конкретния случай, предложеният вариант за *идентифициране на избирател въз основа на ЕГН* създава и допълнителен потенциал за злоупотреба (гласуване от името на друг избирател), в случай че избирателната комисия не изпълнява стриктно своите функции. Също така, възниква и въпросът за *надеждността при съхранението на данните от електронните бюлетини* и използването на тези данни при оспорване на изборните резултати и извършването на проверка в рамките на съдебен процес.

От принципна гледна точка е необходимо да се отбележи също, че въвеждането на съществена промяна в изборния процес следва да се базира на: *(1) пилотен проект,*

(2) реализиран със същия тип техническо оборудване, софтуер и организация на обработката, (3) последван от анализ на резултатите и (4) дискусия с участието на експерти и всички заинтересувани страни. При обсъждането на подобна съществена промяна в начина на гласуване и на отчитане на изборните резултати трябва следва да се вземат предвид и конкретните технически детайли, свързани с неговото изпълнение. Както показва наблюдението на Асоциация „Прозрачност без граници“ през 2013 г., въвеждането на технически компоненти е свързано с голяма по обем обществена поръчка. Нейното провеждане при съкратени срокове би създавало риск от възпроизвеждане на съмнения за честността на изборния процес.

Доколкото подобна съществена промяна в изборния процес предполага паралелното използване на две технологии за установяване на резултатите от гласуването (със съответното техническо оборудване, софтуер, организация на работа, която засяга повече от половината избиратели) предложеното поетапно въвеждане на машинно гласуване създава риск от допълнителни проблеми и хаос в изборния процес.

Предвид изразените бележки и коментари, Асоциация „Прозрачност без граници“ счита, че не е удачно да бъде въвеждан модел за поетапно машинно гласуване, паралелен на установения модел за гласуване с хартиени бюлетини. Далеч по-ефективен инструмент за ограничаване на контролирания вот и на манипулациите при установяване на изборните резултати е въвеждането на Регионални пребронителни центрове – модел, който вече въведен частично в преходните и заключителни разпоредби на действащия Изборен кодекс.

Проектът на ИК предвижда използването на два вида бюлетини – хартиени и бюлетини за машинно гласуване. Хартиените бюлетини следва да бъдат отпечатани в печатницата на БНБ, а контролът върху този процес се осъществява от ЦИК; бюлетините се подвързват в кочан, който се състои от две части с отпечатани идентични последователни номера на бюлетините. Процедурата по гласуване предвижда възможност за гласуване с два възможни знака – X или √; при откъсване на бюлетината единият номер следва да остане на кочана, а другият – върху бюлетината, като той подлежи на проверка и откъсване от член на избирателната комисия, след като гражданинът е направил своя избор.

Предвиденото номериране на бюлетините вероятно е израз на опит за предотвратяване на изнасяне/внасяне на бюлетини извън тези, които са получени по законоустановения ред (провокиран и от скандала с отпечатаните бюлетини, намерени в деня за размисъл в печатницата, избрана за изпълнител на тази дейност). Подобен модел за номериране на бюлетините има своя аналог от практиката в Украйна. Въвеждането на подобна система за номериране на бюлетините създава опасности от злоупотреби в две насоки – контролиране вот на избирателите и разкриване тайната на вота на избирателя при извършването на проверка за съответствие между двата номера и откъсването на отрязъка от бюлетината. . Ето защо е необходимо да се предвидят процедури, които дават надеждни гаранции срещу злоупотреби от страна на членове на комисии при откъсване на отрязъка с номера от попълнената бюлетина.

8) Условия за регистриране и обхват на дейност на застъпниците и представителите на партии

В проекта на Изборен кодекс е запазено правилото за регистриране на застъпници до изборния ден. Тази възможност не създава гаранции за прозрачност на информацията относно броя на застъпниците и създава огромен натиск върху работата на изборителните комисии непосредствено преди началото на изборния ден. Асоциация „Прозрачност без граници“ поддържа становището, че процесът на регистриране на застъпници, представители на партиите и наблюдатели следва да приключва до 3 дни преди изборния ден.

В проекта на ИК са запазени правилата относно регистрацията на *представителите на партии и коалиции* (глава осма, чл. 124 и чл. 126). В тази връзка отново не са предвидени инструменти за прозрачност и контрол относно ролята на представителите на партии и коалиции – правило, за което Асоциация „Прозрачност без граници“ настояваше при обсъждането на промените в Изборния кодекс. С последните изменения на Изборния кодекс (бр. 17 на ДВ, от 21.02.2013 г.) бяха въведени редица изисквания относно работата на застъпниците – публичност на информацията за техния брой чрез създаването на регистър, ограничения относно техния брой, лимитиране на присъствието им в конкретни секции. Част от тези правила, по оценките на партиите създадоха определени бариери пред работата на застъпниците, но предвид водещата обществена цел изпълниха своята роля за ограничаване на неправомерното въздействие на застъпниците в изборния процес. Правилата за регистриране на представителите на партиите не бяха актуализирани. В предложения проект на ИК ролята на представителите на партии и коалиции, обаче, отново остава извън обхвата на вниманието. Това поставя в невъзможност обществото да се информира относно общия брой на представители на партиите, които имат достъп до изборния процес, като следва да се отбележи, че тяхната легитимация се извършва въз основа на пълномощно от съответната партия.

Във връзка с изискването за *прозрачност относно статута на лицата, които присъстват в изборните помещения* (отличителни знаци по образец на застъпници, представители на партии и наблюдатели), следва да се отбележи, че текстът възпроизвежда нормата от действащия ИК, според който от помещението се отстраняват лица, които не носят отличителни знаци по образец. Специфичното тълкуване на нормата от страна на ЦИК (бел.: разрешаваща в помещението да присъстват лица без каквито и да било отличителни знаци) породила редица въпроси относно приложението на основния замисъл на нормата – повече прозрачност, създаване на възможности за нормална работа на комисията и за спокойно упражняване на изборителните права на гражданите. При наблюдението на извънредните парламентарни избори през 2013 година Асоциация „Прозрачност без граници“ констатира многократно нарушаване на правилата за регистриране и обозначаване на лицата, които присъстват в изборните помещения. В тази връзка би било удачно текстовете на чл. 115, ал.2, чл. 121, ал. 1 и чл. 125 да се коригират така, че да позволят отстраняването на лица, които не носят никакви отличителни знаци.

9) Условия за регистриране и обхват на дейност на наблюдателите

Предвид различния статут и функции на категориите „наблюдатели“, „застъпници“ и „представители на партии и коалиции“, в предложения проект коректно

правилата за тяхното регистриране и дейност са определени в самостоятелно обособени глави (съответно глава шеста, глава седма и глава осма). Предложеният текст на чл. 112, ал. 1, т.1 определя, че наблюдатели могат да бъдат „изрично упълномощени представители на регистрираните български неправителствени организации”. Това определение премахва съществуващото ограничително определение в настоящия ИК, според което наблюдатели са „членове или изрично упълномощени представители...”.

Положителна оценка следва да бъде дадена на правилото в чл. 114, ал. 2, изр. второ, според което е ясно определено, че „наблюдателите не са обвързани с конкретна изборителна секция”, както и правилото, че в една секция могат да присъстват до „двама наблюдатели от една и съща организация”. (Следва, обаче, внимателно да бъде разгледано и дискутирано предложеното ограничение за присъствие на само един от наблюдателите в изборното помещение, както и на ограничението на максимален брой на наблюдателите (равен на броя на секциите в страната) – вероятното допускане е че така няма да бъде възпрепятствана работата на комисиите).

Предложеният проект не предвижда *статут на наблюдателите като служебно заети лица*. По силата на параграф 1, т. 13 от действащия ИК „служебно заети” са кандидатите за изборни позиции, членовете на ЦИК, на РИК и на ОИК, както и наблюдателите. С оглед създаването на гаранции за ефективно и безпрепятствено изпълнение на наблюдението в изборния процес, би било по-удачно да бъде възстановен този статут на наблюдателите.

10) Техническа организация на изборния процес

В проекта на Изборен кодекс са създадени разпоредби относно *съдействието на организации на българските граждани в чужбина*. В чл. 22, ал. 2 е предвидена възможност организациите на българските граждани в чужбина да „подпомагат дейността по подготовката и организацията на изборите извън страната, като правят предложения за местоположението на изборителните секции, осигуряват контакти с местната администрация, подходяща зала за произвеждане на изборите, изборителни кутии, кабинни за гласуване, скенер, мобилен интернет и друга техника”. При определянето на подобни възможности следва да пристъпва след оценка на ефекта от тяхното въвеждане – от една страна те биха би могли да съдействат за реализиране на изборителните права на по-широк кръг от избиратели в чужбина. Наред с това, не са налице достатъчно гаранции за прозрачност относно механизмите на подобно взаимодействие между институции и неформални и формални сдружения на наши сънародници в чужбина. Следва да се подчертае, също така, че задължението за подготовка и провеждане на избори е изключителен приоритет на държавата, а не на обществените организации.

Предложеният проект на Изборен кодекс запазва изискванията за гласуване в *тъмна стаичка*, в която избирателят прави своя избор, и *прозрачни урни*, в които се пускат бюлетините. Практическото приложение доказва, че в резултат на подобни прозрачни урни е често срещано неволното разкриване тайната на вота (бюлетините се разтварят). Във връзка с изискванията за тъмната стая за гласуване би било добре да се обсъди прилагането на утвърден модел в редица държави, при който гласоподавателят гласува зад параван – тип трибуна. Подобен тип затруднява подмяната на бюлетини

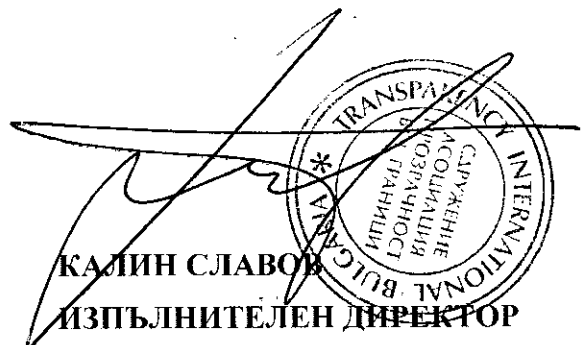

(т.нар. индианска нишка), заснемането с мобилен телефон на бюлетината, а наред с това отстранява и някои от техническите затруднения, с които се сблъскват членовете на изборителните комисии при сглобяването на тъмната стая.

Във връзка с *гласуването с подвижна изборителна кутия* по домовете на изборители с трайни увреждания, следва да бъдат създадени надеждни гаранции за запазване тайната на вота и за неупражняване на контрол върху свободната воля на изборителите. В тази връзка не е удачно решението в чл. 94, ал. 2 за въвеждане на *различен формат на печата* на подвижната секционна изборителна комисия от печата на секционната изборителна комисия.

Дефицит на сега действащия ИК е *липсата на правила, уреждащи сроковете за провеждане на извънредни избори*. Това създаде затруднения пред работата на изборната администрация при подготовка на изборите, проведени през месец май 2013 г. и постави ЦИК в ролята на законодател, който следваше да определя сроковете в хронограмата за провеждане на изборите без наличието на изрично формулирани правила в закона. В тази връзка следва да бъдат установени правила, които регламентират условията за подготовка и провеждане на предсрочни избори.

В заключение, следва да се отбележи, че значителна част от дефицитите в изборния процес се дължат не толкова на липсата на адекватни законови правила, колкото на проблеми, свързани с тяхното практическо приложение от политическите партии и от институциите, ангажирани в изборния процес. В тази връзка приемането на нов Изборен кодекс следва да се разглежда само като първи етап от усилията на всички субекти за повишаване на прозрачността, почтеността и контрола в изборния процес.

Асоциация „Прозрачност без граници“ изразява готовност да участва в работата на Народното събрание, с което да съдейства за създаването на правила, гарантиращи пълноценното реализиране на основните политически права на гражданите и провеждането на прозрачни, честни и демократични избори в страната.

КАЛИН СЛАВОВ
ИЗПЪЛНИТЕЛЕН ДИРЕКТОР
АСОЦИАЦИЯ „ПРОЗРАЧНОСТ
БЕЗ ГРАНИЦИ“